

А.М. Ревко, асистент кафедри соціальної роботи

Навчально-науковий інститут права і соціальних технологій Чернігівського національного технологічного університету, м. Чернігів, Україна

ВПЛИВ РІВНЯ ДОБРОБУТУ НАСЕЛЕННЯ НА ПРОЦЕСИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

Стаття присвячена дослідженню сутності людського потенціалу регіону. Розглянуто вплив рівня добробуту населення на процеси модернізації людського потенціалу. Визначені пріоритети модернізації людського потенціалу регіону.

Ключові слова: людський потенціал, модернізація людського потенціалу, добробут населення, потреби.

Статья посвящена исследованию сущности человеческого потенциала региона. Рассмотрено влияние уровня благосостояния населения на процессы модернизации человеческого потенциала. Определены приоритеты модернизации человеческого потенциала региона.

Ключевые слова: человеческий потенциал, модернизация человеческого потенциала, благосостояние населения, потребности.

The article investigates the essence of the human potential of the region. The influence of the welfare of population on processes of modernization of the human potential has been considered. Priorities modernization of human potential of the region has been determined.

Keywords: human potential, modernization of human potential, welfare of the population, needs.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку держави людський потенціал стає основою національного багатства і найбільш цінним ресурсом будь-якого суспільства, оскільки головним критерієм соціально-економічних інновацій виступають досягнення в сфері розвитку людини та задоволення її потреб. Здатність економіки ефективно використовувати цей потенціал проявляється через зростання валового внутрішнього продукту країни та добробуту населення.

Проблематика людського потенціалу почала розглядатись у межах теорій людського розвитку ще в 70-80 рр. ХХ ст. такими зарубіжними вченими, як Г. Беккер, М. Фрідмен, С. Фішер, Т. Шульц. Серед сучасних вітчизняних науковців теоретико-методологічними питаннями формування, відтворення та модернізації людського потенціалу як регіонів, так і країни в цілому займаються О. І. Амоша, В. П. Антонюк, В. В. Близнюк, М. П. Бутко, В. М. Геєць, Н. М. Дсева, Т. А. Заяць, Л. Л. Ковальська, В. І. Куценко, Е. М. Лібанова, О. В. Макарова, О. Ф. Новікова, В. В. Онікієнко, У. Я. Садова, В. П. Удовиченко та ін.

Метою даної публікації є дослідження впливу рівня добробуту населення на процеси модернізації людського потенціалу регіону.

Теоретичний аналіз проблеми. Людський розвиток у цілому полягає в реалізації можливостей кожної людини сповна задіяти свої потенції та прагнення вести здорове, повноцінне та творче життя. Практична реалізація зазначених цілей здійснена за допомогою створення максимальних матеріальних можливостей задоволення базових потреб люди-

ни. У першу чергу – це отримання якісної освіти, медичних послуг, охорона здоров'я та забезпечення гідного і безпечного рівня життя. Головною категорією концепції людського розвитку є категорія «людський потенціал» [1, с. 149].

Виходячи з етимологічного значення слова «потенціал», яке в перекладі з латинської мови означає силу, міць, сукупність можливостей стосовно людини, В. П. Антонюк зазначає, що категорія «людський потенціал» виражає сукупні можливості окремої людини або населення країни, регіону, іншої людської спільноти до економічної, соціальної діяльності та до власного розвитку [2, с. 30].

Під модернізацією людського потенціалу ми розуміємо якісну зміну, вдосконалення накопиченого населенням запасу фізичного і морального здоров'я, творчої та громадянської активності, загальнокультурної та професійної компетентності, який реалізовується в різноманітних сферах функціонування регіональних господарських систем, а також у структурі потреб на конкретно взятій території.

Ступінь задоволення потреб визначається рівнем добробуту населення, визначальним для якого є характеристика економічних можливостей населення задовольняти свої матеріальні (їжа, одяг, житло тощо), культурні (відвідування театрів, кіно, клубів, купівля книг, комп'ютерів, творів мистецтва тощо) і соціальні (медичне обслуговування, освіта тощо) потреби за рахунок придбання благ і послуг.

Рівень добробуту населення є тією матеріальною основою, яка не тільки забезпечує якісний його розвиток, але й дає змогу обирати напрямок цього розвитку.

Важливою характеристикою рівня добробуту в країні є наявність у населення вільних коштів, які вони можуть спрямувати на заощадження в тій чи іншій формі (депозити в банках, придбання цінних паперів) або купівлю нерухомості, оскільки робити заощадження або купувати нерухомість може собі дозволити лише та частина населення, яка задовольнила свої базові потреби [3, с. 5-6].

Сучасна модель споживання, що складалася в суспільстві впродовж останніх десятиріч, виглядає викривленою як з точки зору корисності для споживача, так і з погляду впливу на ефективність функціонування національної економічної системи.

Фінансова активність і, відповідно, обсяг наявного інвестиційного ресурсу населення, який можна розглядати як важливе джерело формування та модернізації людського потенціалу населення регіонів, залежить від того, який обсяг фінансових ресурсів залишається в розпорядженні домогосподарств після задоволення їх первинних потреб.

Одним із універсальних індикаторів, який дозволяє оцінити і порівняти рівень життя населення в різних країнах, є обсяг грошових доходів,

які домогосподарства спрямовують на продовольчі товари. Очевидно, що в країнах з багатим населенням і високим рівнем життя частка витрат на продовольчі товари (харчування, одяг та взуття) низька.

У Чехії у 2012 році цей показник склав 21,53 % від загального обсягу грошових доходів домогосподарств (або 567,44 дол. США на місяць), у Польщі – 28%, Болгарії – 37,42%. У Грузії, де інвестиційна спроможність заробітної плати нижча ніж в Україні на 13,07 дол. США (або на 13%), домогосподарства витрачають на продовольчі товари 36,64% грошових доходів порівняно з 50,92% України.

Отже, щоб забезпечити собі гідний набір продовольчих товарів населенню європейських держав достатньо витратити третину своїх грошових доходів. Іншу частину (за вирахуванням так званих обов'язкових платежів) вони мають змогу витратити на дозвілля, предмети розкоші та просвітництво.

Науковці Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України стверджують, що значний вплив на модернізаційні процеси в трансформаційній економіці має рівень життя населення. Однак, серед проблем, що перешкоджають реалізації позитивних впливів рівня життя населення на модернізаційні процеси, можна виділити два основні, принципово важливі моменти: трансформація моделі споживання, що сьогодні не наближується до ознак модернізованого суспільства, та низький інвестиційний потенціал населення, що гальмує економічні процеси.

Головними пріоритетами модернізації людського потенціалу, які впливають на соціально-економічний розвитку регіону, на нашу думку, мають бути визначені: 1) подолання негативних явищ у сфері зайнятості; 2) вдосконалення політики оплати праці; 3) розвиток соціальної інфраструктури тощо.

Основними напрямками подолання негативних явищ у сфері зайнятості мають бути:

- структурні перетворення у складі регіональної господарської системи;
- формування інтелектуально орієнтованих нових робочих місць;
- підвищення інноваційної ролі людського потенціалу і бази формування людського капіталу;
- скорочення обсягів тіньової зайнятості, посилення контролю за додержанням законодавства про працю;
- оцінка загальної потреби в робочих місцях та формування ринку професій;
- залучення роботодавців до участі в підготовці навчальних програм, узгодженні освітніх і професійних стандартів на основі створення галузевих рад;

- розвиток системи освіти упродовж життя.

Найважливішими кроками в сфері політики оплати праці мають стати:

- підвищення тарифної складової у складі заробітної плати всіх сфер економічної діяльності;

- впровадження прогресивної системи оподаткування доходів населення як засобу зниження соціальної нерівності;

- поетапне економічно обгрунтоване підвищення середньомісячної заробітної плати;

- доведення мінімальної заробітної плати до рівня простого відтворення людського потенціалу.

Метою розвитку соціальної сфери є підвищення добробуту населення шляхом створення гармонійного соціального середовища, в якому забезпечується повний обсяг життєвих потреб населення на рівні науково обгрунтованих норм і нормативів, що сприятиме досягненню показників якості життя та ефективності економіки на рівні розвинутих держав.

Основними напрямками розвитку соціальної сфери мають бути:

- запровадження регулярного перегляду наборів продуктів, на базі яких формується прожитковий мінімум;

- повне забезпечення потреб населення в послугах соціальної сфери, зокрема шляхом розвитку інфраструктури (об'єктів соціально-культурного і побутового призначення, житлового фонду);

- розвиток регіонального ринку послуг, доведення до раціональних норм забезпечення населення продуктами харчування, основними товарами масового попиту, платними послугами; підвищення якості та доступності освіти;

- реформування системи охорони здоров'я, спрямоване на забезпечення рівного й справедливого доступу всіх членів суспільства до медичних послуг належної якості.

Висновки і пропозиції. Таким чином, інтеграція України у європейський простір потребує прискореного розвитку людського потенціалу як визначального чинника інноваційно-інвестиційного розвитку держави та її регіонів. Забезпечення збільшення інвестицій у людський потенціал шляхом суттєвого підвищення рівня заробітної плати, трансформації моделі споживання населення регіонів шляхом стимулювання домогосподарств до заощаджень повинні стати запорукою позитивного впливу високого рівня життя населення на модернізаційні процеси країни.

Список використаних джерел

1. Butko M., Revko A. Wages as a determinant of human reproduction // *Zeszyt naukowe Podkarpacka Szkoła Wyższa im. bł. ks. Władysława Findysza w Jaśle*. – Zeszyt 10. – 2013. – p. 148-157.

2. Антошок В. П. Формування та використання людського капіталу в Україні: соціально-економічна оцінка та забезпечення розвитку : монографія / В.П. Антошок. – Донецьк: НАН України, Інститут економіки промисловості, 2007. – 348 с.

3. Методика вимірювання регіонального людського розвитку. – Київ : Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи, 2012. – 50с.

УДК 364-78:159.9

Т.І. Сила, канд. психол. наук, доцент, декан факультету соціальної роботи
Навчально-науковий інститут права і соціальних технологій Чернігівського національного технологічного університету, м. Чернігів, Україна

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ГРОМАДИ І МІЖГЕНЕРАЦІЙНА РОБОТА: НОВІ ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Статтю присвячено теоретичному обґрунтуванню міжпоколінної роботи як чинника розвитку соціального капіталу громад, а також висвітленню досвіду практичної реалізації міжгенераційного проєкту у громаді. Показано, що соціальна робота в громаді виступає рушійною силою розвитку громадянського демократичного суспільства в Україні.

Ключові слова: соціальний капітал, громада, міжгенераційна робота, професійна діяльність соціальних працівників

Статья посвящена теоретическому обоснованию межпоколенческой работы как фактора развития социального капитала местных сообществ, а также описанию опыта практической реализации межпоколенческого проекта. Показано, что социальная работа в сообществе выступает двигателем развития гражданского демократического общества в Украине.

Ключевые слова: социальный капитал, сообщество, межпоколенческая работа, профессиональная деятельность социальных работников

Article is devoted to the theoretical background of the community intergenerational work as a factor of social capital development and the practical experience of the intergenerational project implementation. It is argued that community social work is the driver for the civil democratic society development.

Key words: social capital, community, intergenerational work, professional activity of social workers

Постановка проблеми. Межі соціальної роботи у сучасному світі значно розширилися та вийшли за рамки власне «соціальної допомоги», «надання соціальних послуг», «соціального захисту» та «соціальної адаптації» на індивідуальному рівні, адже індивідуальне благополуччя не може бути відділеним від соціального контексту. Як відмічає Л.Найдьонова, зростання стресогенності сучасного світу призводить до зростання потреби в психосоціальній допомозі, причому в таких обсягах, що жодне суспільство не може дозволити собі професійний ресурс індивідуальної допомоги всім, хто її потребує [3]. Саме тому в останні десятиліття пошуки методологічних засад та спроби конструювання соціальної реальності на основі аналізу соціальних змін привертають